

Arxiv işi rəqəmsal transformasiya astanasındadır

◆ 9 İyun Beynəlxalq Arxivlər Günüdür

Hər bir millət əsrlər boyu formalaşan bir tarixi mirasın sahibidir və onun önəmli hissəsi arxivlərdə qorunur. Beynəlxalq Arxivlər Şurasının qərarı ilə 2007-ci ildən etibarən dünyada hər il 9 İyun Beynəlxalq Arxivlər Günü kimi qeyd edilir. Beynəlxalq Arxivlər Şurası 200-dən artıq dövlətin arxivçilərinin birləşdiyi böyük təşkilat olaraq insanların müharibəsiz yeni dünyaya ümid və inamlarının yarandığı bir dövrdə qurulmuş mötəbər beynəlxalq təşkilatdır. Təşkilatın əsas məqsədi bəşəriyyətin mədəni irsi və keçmişin yaddaşı olan arxiv sənədlərini hər cür zərərli hadisələrdən qorumaqdır. Mümkün texniki, iqtisadi, metodoloji və inzibati resurslardan faydalanmaqla arxiv məlumatlarından insanlığın inkişafı, cəmiyyətlərin tərəqqisi naminə istifadə təmin edilir.

Azərbaycanın dövlət arxiv xidməti təşkilatları bu sahə üzrə beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrini fəaliyyətlərində nəzərə alır, dünyanın qabaqcıl təcrübəsini öyrənir, işində tətbiq edir və müasir zamanın çağırışlarına uyğun olaraq xalqın mədəni-tarixi irsinin qorunmasına, inkişafına və tanınmasına öz layiqli töhfələrini verirlər.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ölkəmizdə informasiya cəmiyyətinin formalaşdırılması və Azərbaycanın dünyanın inkişaf tendensiyalarına uyğun modern dövlətə çevrilməsi məqsədilə strateji əhəmiyyətli qərarlar qəbul etmiş və respublikanın müvafiq sahədə inkişafı üçün mükəmməl qanunvericilik bazasını formalaşdırmışdır. Elektron imza, rəqəmsal hökumətə keçid, dövlət orqanlarında daxili idarəetmə proseslərinin avtomatlaşdırılması, dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, inteqrasiyası, arxivləşdirilməsi, dövlət or-

qanları arasında sənəd mübadiləsinə elektronlaşdırmaqla "kağızsız hökumətə" keçid, rəqəmsal idarəçiliyin tətbiqi və bu proseslərin sürətləndirilməsinə xidmət edən qanunlar və qaydalar təsdiq edilmişdir.

Milli arxiv fondu tarixi keçmişimizin müxtəlif mərhələlərində formalaşan xalqın yazılı, səsli, görüntülü yaddaşının qorunub saxlanıldığı dövlətin unikal və çoxşaxəli informasiya ehtiyatları sisteminin tərkib hissəsidir. Onun informasiya bazasının zənginliyi komplektləşdirmə mənbəyi olan təşkilatların, fiziki şəxslərin arxiv məlumat daşıyıcılarındakı informasiyalarının rəngarəngliyi və çoxşaxəliliyi ilə ölçülür. Yeni texnoloji nailiyyətlərdən geniş istifadə olunduğu müasir şəraitdə Milli arxiv fondunu elektron məlumat daşıyıcılarında qəbul etməklə informasiya potensialının zənginləşdirilməsi dövlət arxiv xidməti təşkilatlarının əsas vəzifələrindən biri hesab edilir. Bu məqsədlə respublikamızda arxiv işi sahəsində qüvvədə olan normativ hüquqi

baza təkmilləşdirilir və yeni texnoloji infrastruktur formalaşdırılır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 12 fevral tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycanda arxiv işinin inkişafına dair 2020-2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın əsas istiqamətlərindən biri də məhz arxiv işində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları tətbiq etməklə Milli arxiv fondu sənədlərinin mühafizəsi və istifadəsi işinin səmərəli təşkilidir. Milli Arxiv İdarəsi bu məqsədlə zəruri tədbirlər həyata keçirir. İdarə tərəfindən hazırlanmış təkliflər əsasında "Milli arxiv fondu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununda dəyişikliklər edilmiş, müvafiq qanunun 5-ci maddəsində Milli arxiv fondunun tərkibinə daxil edilən sənədlərin təsnifatına elektron sənədlər, sənəd əslini əvəz edən elektron sənəd nüsxələri əlavə edilmişdir. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2024-cü il 9 fevral tarixli qərarı ilə "Milli arxiv fonduna məxsus elektron sənədlərin dövlət mühafizəsinə qəbulu, mühafizəsi, istifadəsi və arxiv sənədlərinin rəqəmsallaşdırılması Qaydaları" təsdiq olunmuşdur. Qəbul olunan normativ hüquqi sənədlər elektron sənədlərin dövlət mühafizəsinə qəbulu, arxiv işinin elektronlaşdırılması, Milli arxiv fondu sənədlərinin rəqəmsallaşdırılması qaydalarını müəyyən etməklə arxiv işinin müasir texnoloji əsasda inkişaf etdirilməsi imkanları yaratmışdır.

Artıq Milli Arxiv İdarəsi və onun tabeliyindəki dövlət arxiv xidməti təşkilatları tərəfindən bu sahədə praktiki

fəaliyyətə başlanmışdır. Arxiv işinin elektronlaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən mühüm tədbirlərdən biri dövlət mühafizəsində olan 10 mindən artıq arxiv fondunun (ümumi fondların 65 faizə yaxınının) tərkibi və həcmi barədə müfəssəl məlumatların məcmusu olan elektron məlumat bazasının yaradılması və onun dövlət informasiya resursu olaraq qeydiyyatına alınması təmin edilməsi olmuşdur. Dövlət arxiv resurslarının tərkib hissəsi olan bu məlumat bazası istifadəçilər üçün açıqdır və idarənin rəsmi internet resursları üzərindən həmin arxiv məlumatlarla tanış olmaq imkanı yaradılmışdır. Arxiv işinin elektronlaşdırılması sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin siyahısına respublikamızın dövlət arxiv xidməti təşkilatlarında önəmli olaraq yaradılan elmi-məlumat vasitələrinin (arxiv siyahıları və kataloq sisteminin) bazasında arxiv sənədlərinin elektron məlumat-axtarış sisteminin

formalaşdırılması işinə başlanılmasında aid etmək olar. Bu məqsədlə dövlət mühafizəsində olan yüz minlərlə saxlama vahidi (uçot vahidi) sənədin arxiv siyahıları üzrə təsvir elementlərinin elektron qeydiyyatı aparılır, kinofotono sənəd və çap məhsulunun kataloq vəzifələrinin müvafiq informasiya sistemində elektron nüsxələrinin yaradılması həyata keçirilir. Bununla yanaşı, hazırda dövlət arxivlərimizdə mühafizə olunan dövlət və cəmiyyət üçün daha aktual olan və elmi-tarixi əhəmiyyətə malik sənədlərin mərhələli olaraq rəqəmsal surətlərinin yaradılması işi icra edilir. Arxivlərin məhdud əmək resurslarına malik olmasına baxmayaraq, qısa müddətdə dövlət mühafizəsində olan təxminən dörd milyondan artıq arxiv sənədinin elektron faylı yaradılaraq sistemdə qeydiyyatı aparılmışdır.

Arxiv işində tətbiq edilən yeniliklərdən biri də dövlət arxivləri tərəfin-

dən əhaliyə göstərilən arxiv xidmətlərinin elektronlaşdırılmasına keçidin təmin edilməsidir. Hazırda elmi-tədqiqat və sosial hüquq xarakterli müraciətlər, arxiv sənədlərinin dövlət mühafizəsinə qəbulu, habelə ləğv olunmuş və mülkiyyət forması dəyişdirilmiş təşkilatların arxiv fondlarının yerləşdiyi ünvanların təyin edilməsi üzrə göstərilən arxiv xidmətlərinin elektron formada icrası təmin olunur. Onu da qeyd etmək ki, təkcə ötən ildə arxiv sənədləri əsasında məlumatların alınması üzrə dövlət arxivlərinə daxil olan ümumi müraciətlərin 47 faizinin (23.000-dən artıq sorğu) elektron hökumət portalı və "ASAN xidmət" mərkəzləri üzərindən elektron formada cavablandırılması təmin edilmişdir.

Dövlət proqramında arxiv işində İKT-nin tətbiqi ilə bağlı qarşımıza qoyulmuş tapşırıqlardan biri də Milli Arxiv İdarəsində Vahid elektron arxiv informasiya sisteminin formalaşdırılmasıdır. Bu məqsədlə idarədə kompleks tədbirlər həyata keçirilmiş, Milli arxiv fondu sənədlərinin mühafizəsi, uçotu, istifadəsi və idarəedilməsi işinin elektronlaşdırılması məqsədilə zəruri texniki və texnoloji infrastruktur formalaşdırılmışdır. Milli arxiv resurslarının səmərəli idarə olunması və arxiv məlumatlarına əlçatanlığın təmin edilməsi məqsədilə idarədə Vahid elektron arxiv informasiya sisteminin formalaşdırılması işi yekunlaşdırılmış və sistemin dövlət qeydiyyatının təmin edilməsi üçün ilkin təşkilati işlər həyata keçirilməkdədir.

Arxiv sənədlərinin idarəedilməsi sahəsində ümumi varislik prinsiplərinə, vahid texniki şərtlərə və struktura əsaslanan informasiya sisteminin yaradılması bütövlükdə dövlət arxiv fondu ehtiyatlarının etibarlı mühafizəsinə, onların tərkibinin optimallaşdırılmasına, bu sahədə izafi əmək və maliyyə resurslarının xərclənməsinin qarşısının alınmasına hədəflənmişdir.

Hazırda ölkəmiz bütövlükdə idarəetmə proseslərinin, o cümlədən hüquqi və fiziki şəxslərə göstərilən dövlət xidmətlərinin tam olaraq elektronlaşdırılması və "kağızsız hökumət"ə keçid mərhələsindədir. Sənədlərin idarə olunması, arxiv işinin təşkili kimi mühüm sahələrdə də ciddi texnoloji transformasiyalar baş verməkdədir. Bu texnoloji dəyişikliklər və həyata keçirilən tədbirlər yaxın illərdə dövlət arxivlərimizi cari dövr üçün qismən aktual olan, lakin zamanla gələcək nəsil üçün elmi-tarixi və hüquq baxımından potensial informasiya mənbəyi hesab edilən elektron sənədlərin mühafizə olunduğu nəhəng informasiya mərkəzlərinə çevirəcəkdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin qeyd etdiyi kimi, arxiv işi donub qalmış, dəyişməz deyil, daim inkişaf edən, təkmilləşən, dövlətin və cəmiyyətin inkişafına xidmət edən mühüm fəaliyyət sahəsidir. Azərbaycan arxivləri zamanın çağırışlarına uyğun dəyişir, yenilənir və dinamik olaraq inkişaf edirlər.

*Həsən HƏSƏNOV,
Azərbaycan Respublikası Milli Arxiv
İdarəsinin rəis müavini*